

השתקפויות: מימד האשליה בציור הרומי
Illusionary Aspects in Roman Painting

0821-6154-01

סמסטר א', תשע"ד

ד"ר נאוה שדה

שיעור בחירה

שעות קבלה של המרצה: ימי רביעי, לפי תיאום מראש

דוא"ל: sadehnav@post.tau.ac.il

תיאור הקורס:

אשליה ותעתועי עיניים הם מאפיינים מהותיים בציור הרומי, בשני היבטים עיקריים: מההיבט הסגנוני תהיה השפה האמנותית רווייה באמצעים ליצירת אשליות פרספטואליות; מההיבט הנושאי, סיפורי אשליה ותעתוע מיתולוגיים, השתנויות והשתקפויות בעלי משמעות רעיוניות ופילוסופיות, יהיו בין הנושאים התדירים בציורי הקיר. מבין הנושאים שיידונו בקורס: תיאורי טבע צמחיה וגנים, פנטסיה ואשליה בתיאורים ארכיטקטוניים, מטמורפוזות בסיפורי פרחים ונערים, סיפורי אהבות ואשליות, תעתועים בעולמו של דיוניסוס. הדיון יתמקד בניתוח ציורי הקיר, תוך השוואות והשלכות למקורות ספרותיים עתיקים.

Illusions and tricks of the eye are essential features in Roman painting especially regarding two aspects: stylistically, the artistic language is replete with ways to create optical illusions; and thematically, mythological stories of illusion, metamorphosis and reflections are frequent subjects of wall painting. The main topics that will be covered in the course are: flora, nature and garden depictions; fantasy and illusion in architectonic paintings, metamorphosis in stories of flowers and youth; love stories; and illusion in the realm of Dionysus. The discussion will focus on the analysis of wall paintings with comparisons to ancient literary sources.

דרישות הקורס:

נוכחות חובה בכל השיעורים; קריאת ביבליוגרפיית החובה; עמידה בבחינת סוף סמסטר.

מרכיבי הציון הסופי:

בחינה מסכמת.

נושאי הקורס ורשימת הקריאה

נושאי הלימוד לסמסטר א':

1. **תיאורי הטבע בציור הרומי.** ניתוח תיאורי הגן והצמחיה בציורי הקיר בוילה של ליוויה ברומא ובבתים בחבל קמפניה, תוך התמקדות בהיבטים האסתטיים ודיון במשמעות המימזיס על סמך מקורות ספרותיים עתיקים.
2. **תיאורי צמחיה וגנים – היבטים פוליטיים והיסטוריים.** דיון במשמעות התיאורים בקונטקסט התרבותי והאמנותי בתקופת הקיסר אוגוסטוס.
3. **טבע דומם (xenia) בציור הרומי.** דיון בהיבטים האסתטיים והאיקונוגרפיים של תיאורי טבע דומם תוך עיון במקורות ספרותיים ופילוסופיים.
4. **פנטסיה ואשליה בתיאורי ארכיטקטורה בציור הרומי.** ניתוח אסתטי, סיגנוני ואיקונוגרפי של תיאורי ארכיטקטורה אשלייתית בציורי קיר מרומא ופומפי, תוך דיון במשמעות הבדיה והאשליה בתרבות ובספרות הרומית.
5. **סיפורי פרחים ואשלויות במיתולוגיה: נרקיסוס, אנדימיון, אדוניס.** ניתוח ציורי הקיר מפומפי בנושא נרקיסוס תוך דיון במשמעות ההיבטים השונים הקשורים בדמותו של נרקיסוס – המטמורפוזה, דמות הצייד ומהות האהבה, על סמך מקורות ספרותיים ופילוסופיים.
6. **דמות האלה ונוס (אפרודיטה).** תיאורי ונוס ומרס בציור הרומי; דמותו של ארוס (קופידון) – אמור בתיאורים, בספרות ובפילוסופיה; תיאורי ארוס ופסיכה. דמויות נלוות לאפרודיטה: הגראציות, 'האביב'.
7. **תיאורי אוהבים: פוליפמוס וגלטה; פרסאוס ואנדרומדה.** ניתוח סגנוני-אסתטי ואיקונוגרפי של ציורי הקיר בנושאים אלו, תוך הסתמכות על המקורות הספרותיים ודיון באופי הדמויות ומשמעות תיאורי הנופים הנרחבים בהם חלות ההתרחשויות.
8. **דמות האלה דיאנה (ארטמיס).** היבטים שונים – ספרותיים ומגדריים – בדמותה של האלה, העולים מתיאורה כציידת ב-Stabiae, ומתיאור סיפור הצייד אקטאון.
9. **אלים, חטיפות נשים והקשר בין האדם לאלוהות.** ניתוח ציורי קיר המתארים את הסצינות: אירופה והשור, לדה והברבור, אפולו ודפנה ועוד. דיון בהיבטים המגדריים של הנושא, ודיון

במשמעות הקשר בין האדם לאלוהות תוך הסתמכות על סיפור דאידלוס ואיקרוס ותיאורם
בציורי הקיר.

10. **עולמו של דיוניסוס.** העולם הדיוניסי ומשמעויותיו הדתיות והפילוסופיות כפי שעולה מציורי
הקיר בוילת המיסטריות בפומפי, תוך השוואה לציור הכדים היווני. דיון בדמויות דיוניסיות
כגון המאינדות, הסאטירים, סילנוס, פריאפוס, פאן, אריאדנה ועוד. תוצאות החטא כלפי
דיוניסוס – סיפור פנתאוס במחזה הבכחות.

ביבליוגרפיה

קריאת החובה מסומנת בהדגש

**Bann, S., The True Vine- On Visual Representation and the Western Tradition,
Cambridge 1983.**

Barringer, J.M. "The Mythological Paintings in the Macellum at Pompeii", Classical
Antiquity vol.13, 1994.

Blanckenhagen Von P. H. and C. Alexander, The Augustan Villa at Boscotrecase, Mainz
AM Rhein 1990.

**Bryson, N., *Xenia*, in Looking at the Overlooked: four essays on still life painting,
London 1990.**

Castriota, D., The Ara pacis Augustae : and the imagery of abundance in later Greek and
early Roman Imperial art, Princeton 1995.

Ciarallo, A., Gardens of Pompeii, Los Angeles 2001

Cooley A. E., and Cooley M. G. L., Pompeii: a sourcebook, London , 2004.

Copplestone, T., Pompeian Frescoes, Batchwork 1961.

D'Ambrosio, A., Women and beauty in Pompeii, 1999.

De Carolis, E., Gods and heroes in Pompeii, Los Angeles 2001.

Descoedres, J. P., Pompeii Revisited, Sydney 1994.

Elsner, J., 'Caught in the Ocular: Visualizing Narcissus in the Roman World', in Echoes of Narcissus, L. Spaas (ed.), New York and Oxford 2000.

Elsner, J., 'Naturalism and the Erotics of the Gaze', in Sexuality in Ancient Art, N. Boymel Kampen (ed.), Cambridge 1996.

Frederiel, D., 'Beyond the Atrium to Ariadne: Erotic Paintings and visual pleasure in the Roman House', Classical Antiquity, vol. 14. No 2. October 1995.

Galinsky, K., Augustan culture : an interpretive introduction, Princeton 1996.

Grant, M., Eros in Pompeii : the secret rooms of the National Museum of Naples, New York 1982.

Jashemski, W.F., The Gardens of Pompeii, Caratzas 1979.

Laurence, R., Roman Pompeii: space and society, 1994.

Lessing, E., A. and Varone, Pompeii, Paris 1996.

Ling, R., Roman Painting, Cambridge 1991.

Maiuri, A., Roman Painting, New York 1953.

McGinn, T., Pompeian brothels, Pompeii's ancient history, Mirrors and mysteries, Art and nature at Oplontis & The Herculaneum Basilica", Portsmouth 2002.

Niccolini, F., Houses and monuments of Pompeii, Los Angeles 2002.

Peters, W. J., The Landscape in Romano-Campanian Mural Painting, 1963.

Schefold K., “Origins of Roman Landscape Painting”, Art Bulletin 1960 V. XLII. Pp. 87-96.

Varone, A., Eroticism in Pompeii, Roma 2000.